

Michaela Hrubá

Za tu sumu jeden kámen hrobník mramorovej...
Zlecenia kamieniarza Vincenta Strašryby z Wrocławia
z drugiej połowy XVI wieku

Badania historyczne nad problematyką funeralną i kulturą kommemoratywną mają w czeskiej historiografii dłuższą tradycję¹. Wzrost zainteresowania tą dziedziną można śledzić przede wszystkim w ciągu ostatnich dwudziestu lat. Jest to związane z szerszymi interdyscyplinarnymi badaniami nad mieszczańską i szlachecką kulturą życia codziennego, dziejami mentalności.

W studiach nad tematyką funeralną rolę podstawową odgrywają źródła pisane i zabytki sepulkralne. W ramach systematycznych badań, których częścią była analiza źródeł z królewskich miast północno-zachodnich Czech w okresie przedbiałogórkim (1620), przede wszystkim testamentów i inwentarzy spadkowych, poddano analizie łącznie około 2000 testamentów i 1500 inwentarzy sierocych. Wynikiem badań było stwierdzenie, że praktyka testamentowa w poszczególnych miastach królewskich, które kierowały się miejskim kodeksem *Koldínův zákoník*, nie była całkiem jednolita. Zachowane źródła wskazują przed wszystkim na ważną rolę rady i urzędników miejskich w dokumentowaniu i przekazywaniu majątku po zmarłych, czy to w obrębie rodziny i przyjaciół, osób świeckich i duchownych, czy charytatywnych darowizn². Nie dostarczają one jednak zbyt szczegółowych informacji dotyczących właściwego procesu chowania zmarłych i pogrzebów, wydatków związanych z tym obrzędem, kosztów przygotowania nagrobków lub innych elementów kultury kommemoratywnej³.

Równoległe do tych dociekań w ostatnich latach w tym samym regionie badano systematycznie zachowane zabytki sepulkralne, zweryfikowano je i szczegółowo opisano. Równocześnie ustalono, że zdecydowana większość dzieł sztuki sepulkralnej była zamawiana przez szlachtę. Ujawniono też liczne braki zachowanych fragmentarycznie źródeł pisanych, które mogłyby bliżej wyjaśnić proces powstania nagrobków⁴.

¹ T. Malý, *Komemorativní kultura v českých zemích raného novověku*, [w:] *Ku večné památce: Malované renesanční epitafy v českých zemích*, red. O. Jabubec, Olomouc 2007, s. 36–43.

² M. Hrubá, *Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle. Pozůstalostní agenda a praxe královských měst severozápadních Čech v předbělohorské době*, Acta Universitatis Purkynianae LXXXIII, Philosophia et Historica V, Studia Historica V. — Monographia V, Ústí nad Labem 2002; tejsze, *Pozůstalostní agenda královských měst severozápadních Čech jako pramen k poznání renesančního sochařství a malířství*, [w:] *Renesanční sochařství a malířství v severozápadních Čechách*, red. M. Hrubá, P. Hrubý, Ústí nad Labem 2001, s. 53–87.

³ Koszty pogrzebu, np. Z. Winter, *Jak drahá byla smrt?*, [w:] *Z rodiny a domácnosti staročeské*, Praga 1922, s. 321–346; Z. Hojda, *Reprezentační výdaje na smrt, barokní „pompa funebris“*, Documenta Pragensia 12, 1996, s. 117–126; J. Petráň i in., *Dějiny hmotné kultury*, t. II, cz. 1, Praha 1996, s. 172–174.

⁴ P. Hrubý, *Šlechtické sepulkrální památky Litoměřicka do počátku 18. století jako historický pramen*, Acta universitatis Purkynianae, Studia Historica, 10, Ústí nad Labem 2010; V. Honys, P. Hrubý, *Šlechtické sepulkrální památky Lounska*, tamże, 13, 2013. Nowsze zestawienie badań zabytków sepulkralnych w ziemiach czeskich: *Ku večné památce: Malované renesanční epitafy v českých zemích*, red. O. Jabubec, Olomouc 2007; O. Jabubec, *Renesanční epitafy v průsečíku historických disciplín*, „Český časopis historický”, 111, 2013/1, s. 67–100.

Ponizej przedstawię przypadek kamieniarza i jego pracowni — twórców pewnego epitafium. Rekonstrukcja procesu powstawania dzieła była możliwa dzięki wyjątkowo kompletnie zachowanemu materiałowi źródłowemu. Atrakcyjność przypadku wynika z tego, że chodzi o historię czesko-polską albo raczej czesko-śląską⁵.

Vincent Strašryba (Šrekenfiš) dla czeskich historyków sztuki zajmujących się rzeźbiarstwem renesansowym nie jest postacią nieznaną⁶. Jego nazwisko jest związane z niezachowaną do czasów współczesnych fontanną, która zdobiła rynek w Lounach od lat siedemdziesiątych XVI wieku do końca XVII wieku⁷. Dalej przede wszystkim z nagrobkiem Jana Staršího z Lobkovic, w kaplicy Martinickej w katedrze św. Wita na Zamku Praskim⁸. Mistrz Strašryba pochodził z rodziny kamieniarzy osiadłej we Wrocławiu. Był synem Tomasza Strašryby. Z rodzeństwa Vincenta znamy, dzięki dokumentacji sporu spadkowego, jedynie siostrę Dorotę⁹.

W Czechach Vincent Strašryba pojawił się najpewniej w końcu lat sześćdziesiątych lub na początku lat siedemdziesiątych XVI wieku. Zamieszkał, podobnie jak wielu innych mistrzów kamieniarskich, w zamożnym mieście królewskim Litomierzyce, gdzie w roku 1574 kupił dom na przedmieściach, w Dubiň, za 66 kop groszy miśnieńskich (dalej: kgm)¹⁰. W tym okresie otrzymał również zamówienia od miejskiej rady królewskiego miasta Louny. Najpierw pracował przy przebudowie Głównego Młyna, od kwietnia do sierpnia 1573 roku. Już w maju tego samego roku dyskutowano w radzie miejskiej nad zamiarem Vincenta budowy nowej fontanny; w miejskich księgach rachunkowych dokumentuje to rachunek za wino spożywane podczas spotkania¹¹. Można w nich również bardzo dokładnie śledzić postępy wznoszenia tejże dwunastobocznej fontanny z piaskowca, zdobionej maskaronami, herbami, alegoriami i scenami biblijnymi. Na jej wierzchołku stała rzeźba Chrystusa z Samarytanką¹². Mistrz Vincent pracował nad fontanną w latach 1574–1576; łącznie wypłacono mu za nią ponad 822 kgm¹³. Po ozdobieniu jej mosiężnymi elementami (przede wszystkim gargulcami), osadzeniu renesansowej kraty i wymalowaniu głównej kolumny, mieszkańcy Loun mogli się szczycić okazałą ozdobą swojego rynku. Louńską fontannę można porównać np. ze znaną fontanną Krocínova postawioną w latach 1591–1596 na rynku praskiego Starego Miasta¹⁴.

Te pierwsze zlecenia przyniosły w Lounach i okolicach kolejne zamówienia, prawdopodobnie dlatego Vincent zdecydował się przenieść swoją działalność do Loun. Tam zapewne nie

⁵ O tym J. Harasimowicz, *Mors janua vitae. Śląskie epitafia i nagrobki wieku reformacji*, Wrocław 1992, s. 96–97.

⁶ Z. Winter, *Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách (1526–1620)*, Praha 1909, s. 115; J. Svoboda, *Materiál k životu a dílu kameníka Vincence Strašryby*, „Umění”, 16, 1968, s. 627–629; B. Roedl, *Stavební podnikání města Loun před Bílou horou*, Sborník Okresního archivu Louny, 5, 1992, s. 37.

⁷ O fontannie w Lounach: J. Mojžíš, *letopisy města Luna*, red. B. Lůžek, Praha 1970, s. 144; Z. Winter, *Kulturní obraz českých měst I*, Praha 1890, s. 532–533.

⁸ O epitafium lobkowickim: I. Kořán, *Sochařství (Umění renesance a manýrismu)*, [w:] *Praha na úsvitu nových dějin*, Praha 1988, s. 160; tenże, *Renesanční sochařství v Čechách a na Moravě*, tamże, s. 126; J. Krčálová, *Renesance*, [w:] *Katedrála sv. Víta v Praze*, red. A. Merhautová, Praha 1994.

⁹ Domniemanie, że jeszcze w 1595 roku żyła w Lounach, wyraził B. Roedl, *Stavební podnikání města Loun...*, s. 37. Tymczasem Dorota, która była wdową po bliżej nieznanym Melicharze Hanušu, prawdopodobnie nigdy nie mieszkała w Lounach, raczej przebywała w Pradze, skąd domagała się spadku po bracie. Národní archiv Praha, I. oddělení, fond Stará manipulace (SM), sygn. L 28/10–12, K 1276.

¹⁰ Státní oblastní archiv Litoměřice, Státní okresní archiv Lovosice, Archiv města Litoměřice, *Kniha purkmistrovská trhová 1572–83*, sygn. 148, fol. 134r.

¹¹ B. Roedl, *Stavební podnikání města Loun...*, s. 37.

¹² Opis fontanny w: J. Mojžíš, *letopisy města Luna*, s. 144.

¹³ Koszty zdobienia fontanny podaje zapis w louńskiej *Kniže městských počtů z let 1570–1581*, Státní oblastní archiv Litoměřice, Státní okresní archiv Louny, Archiv města Louny, sygn. I E 16, fol. 176r–296r.

¹⁴ I. Kořán, *Renesanční sochařství v Čechách a na Moravě*, s. 126.

istniała tak duża konkurencja jak w Litomierzycach, gdzie działało wiele rodzin włoskich, niemieckich oraz miejscowych kamieniarzy. Najprawdopodobniej nadal był członkiem litomierzyckiego cechu kamieniarzy i murarzy. Już w październiku (5 X 1576 r.) uzyskał w Lounach obywatelstwo¹⁵.

Dalsze wzmianki w lounskich księgach miejskich i kronice Pavla Mikšovica dokumentują jego życie i działalność dość szczegółowo. W 1576 roku pracował na murach wokół kościoła św. Piotra na Przedmieściu Žateckim¹⁶. W 1577 roku otrzymał bliżej nieokreślone zlecenie od członka poważanej lounskiej rodziny, Zikmunda Šavla z Vlkova¹⁷. W latach 1577–1579 Strašryba wykonywał zamówienia dla miasta — mury ogrodzeniowe kościołów podmiejskich św. Piotra i Matki Bożej, przede wszystkim ozdoby bram wejściowych. Do dziś zachowała się dekoracja wschodniej bramy ogrodzenia kościoła św. Piotra¹⁸. Niewątpliwie pracownia Vincenta miała dużo zleceń na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych. Możliwe, że w tym czasie powstała także płaskorzeźba z czterema ewangelistami, o której wspomina lounski kronikarz Pavel Mikšovic dopiero w 1596 roku¹⁹. Było to już 14 lat po śmierci mistrza Strašryby.

W latach 1581–1582 Vincent prowadził kilka sporów, w większości spowodowanych długami. Stosunkowo nieprzyjemny był zapewne konflikt z Blažejem Jimlńským, urzędnikiem Václava Stražského z Liběchova na Novém Hradě niedaleko Loun, gdzie rzekomo uczniowie Strašryby źle wzniesli sklepienie, które się zawaliło²⁰. Był także w sporze z Jiříkem Farjetem, który rozstrzygnięto polubownie²¹. Z tym lounskim mieszczaninem Vincent prawdopodobnie utrzymywał bliższe kontakty, ponieważ pojawia się jako świadek kupna domu przez Farjeta²². Chociaż jego pracownia nie narzekała na brak pracy, zaliczki na indywidualne dzieła prawdopodobnie nie pokrywały całkowicie kosztów produkcji i utrzymania. Dowodem na to jest brak zdolności finansowej Strašryby do płacenia podatków miejskich i opłat za wino. Jego długi wobec miasta corocznie wzrastały²³. Tę sytuację mogło w przyszłości rozwiązać zamówienie, które otrzymał w lutym 1581 roku. Dawało mu szansę wejścia na szczyt sławy i awansu jego sztuki rzeźbiarskiej ze środowiska prowincjonalnego miasta królewskiego do kręgu dworu rudołfińskiego w Pradze.

27 lutego 1581 roku została zawarta umowa między nim a Jiřím Popelem z Lobkovic, panem na Libochovicach i Mělníku, najwyższym ochmistrem Królestwa Czeskiego. Zawrotna kariera Popela związana była przede wszystkim z procesem rekatolizacji, który stopniowo zaczął się w Czechach nasilać. Intencją Jerzego było wykonanie nagrobka dla ojca, Jana Staršího z Lobkovic (†1569), pana na zamku Zbiroh i Točńík. W ramach tej umowy „raczył omówić z Mistrzem Vincentem Strašrybą z miasta Luna Epitaphium, które zbudować i wyrzeźbić ma w kościele na Zamku Praskim w kaplicy św. Andrzeja na sposób niżej opisany”²⁴. Następuje szczegółowy opis nagrobka, w tym jego rozmiaru, liczby kolumnienek, projektu poszczególnych płaskorzeźb, koloru i materiałów poszczególnych części. Za tę pracę Vincent miał otrzymać

¹⁵ Státní oblastní archiv Lovosice, Státní okresní archiv Louny, Archiv města Louny, *Registra měšťanů 1551–1668*, sygn. I C 66, fol. 28v.

¹⁶ Tamże, *Registra vydání 1571–1586*, sygn. I E 35, fol. 221v.

¹⁷ Tamże, *Registra pamětná úřadu purkmistrovského 1573–1580*, sygn. I A 1b, fol. 113r, 121r.

¹⁸ B. Roedl, *Stavební podnikání města Loun*, s. 37.

¹⁹ Státní oblastní archiv Lovosice, Státní okresní archiv Louny, Archiv města Louny, *Kronika Pavla Mikšovica*, s. 120–121.

²⁰ Tamże, *Pamětní kniha 1580–1588*, sygn. I A 2, s. 83–84.

²¹ Tamże, s. 12.

²² Tamże, s. 104–105.

²³ Tamże, *Registra dluhů 1559–1586*, sygn. I E 42, fol. 237v, 254r–v, 269r–v, 280r–v, 296v, 310r–v, 323v, 338v, 349v, 362v.

²⁴ Národní archiv Praha, I. oddělení, fond Stará manipulace, sygn. L 39/78. Umowa była wydana w: *Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses XII/2*, 1891, nr 8212.

1500 kgm. Zaraz po zawarciu umowy otrzymał zaliczkę w wysokości 400 kgm, kolejne 400 kgm miał dostać po dostarczeniu materiału do Pragi i rozpoczęciu budowy nagrobka. Resztę, kiedy dzieło będzie postawione na filarze i dokończzone. Częścią aneksu do umowy było także dalsze wykańczanie kaplicy Martinickiej, w której chciał spocząć po śmierci sam Jiří Popel z Lobkovic. Los wyznaczył mu jednak nieco inną drogę. W wyniku sporu z cesarzem Rudolfem II został skazany na utratę czci i majątku oraz wygnanie²⁵.

Dzięki tej umowie sytuacja finansowa Vincenta na krótko uległa polepszeniu. Już 13 marca kupił dom w louńskiej dzielnicy Benátky za 210 kgm, tego samego dnia kupił również winnicę za 280 kgm, którą później wymienił na inną²⁶. Ze względu na poprzednie zadłużenie i wysokie koszty materiałów do wykonania zamówionego epitafium, jego długi raczej zwiększyły się. W 1582 roku Strašryba zmarł. Uległ, jak setki innych obywateli królewskiego miasta Louny, morowej zarazie. Śmierć spotkała Vincenta między 17 a 25 sierpnia²⁷. Krótko przed nią, 17 VIII 1582 roku, prawdopodobnie już chorując, spisał swoją ostatnią wolę, która jest ważnym świadectwem jego majątku, zakresu niedokończonych zleceń, a przede wszystkim długów²⁸.

Z testamentu można wnioskować, że prace nad lobkowickim nagrobkiem nie postępowały, ponieważ pozostawało do zapłaty jeszcze 900 kgm, z których 200 kgm miał otrzymać uczeń David, jeśli dzieło zostałoby dokończzone. Jednakże David zmarł razem z mistrzem. Jak pokazał dalszy rozwój zdarzeń, mistrz Strašryba nie wymienił w testamencie wszystkich swoich wierzycieli. Przeciwnie, starał się być hojnym, stojąc oko w oko ze śmiercią, i przekazał 100 kgm na rzecz louńskich literatów chóru łacińskiego, którego prawdopodobnie był członkiem²⁹. Pozostała część z jego majątku, jeśli taka była, miała być przekazana kościołowi św. Piotra na Žateckim Przedmieściu. W związku z tym, że mistrz Vincent nie miał w mieście żadnych krewnych, został pochowany na koszt miasta. Na jego pogrzeb wydano 3 kopy 20 groszy miśnieńskich³⁰. Majątek, sporny z prawnego punktu widzenia, natychmiast zatrzymało miasto. Wierzycciele Vincenta wywodzili się z kręgu bogatych louńskich mieszczan, w ich interesie było zabezpieczenie majątku, wyprzedaż i przynajmniej częściowe odzyskanie swoich należności. Spis jego majątku pojawił się jednakże dopiero po trzech latach od śmierci, 27 lipca 1585 roku. Nietypowy jest też fakt, że ten inwentarz nie był wpisany, jak inne, do odpowiednich ksiąg miejskich, ale zachował się jedynie w odpisie³¹.

Spis umożliwia wgląd do domu w Benátkách, w którym, oprócz skromnego wyposażenia, znajdował się szereg niedokończonych prac kamieniarskich, reliefów i rzeźb (w większości w złym stanie), następnie podręczniki, przede wszystkim cztery drukowane książki wzorników (*mustrkusův*), prawdopodobnie próbki projektów graficznych. Na podstawie inwentarza można również, przynajmniej częściowo, wyobrazić sobie ubiór mistrza Vincenta, który wprawdzie

²⁵ Więcej o tym M. Hrubá, *Jiří Popel z Lobkovic a prostředky rekatolizace na sklonku 16. století (Příspěvek k dějinám rekatolizace v severozápadních Čechách)*, „Ústecký sborník historický”, 1999 (wyd. 2000), s. 132–144. Prośbę o zezwolenie na prace w katedrze św. Wita adresował Jiří Popel z Lobkovic do arcybiskupa praskiego dnia 5 lipca 1583 r., zatem już po śmierci Strašryby, co dowodzi, że prace na zamówienie miały nie być przerwane, Národní archiv Praha, I. oddělení, fond Stará manipulace, sygn. L 39/78.

²⁶ Státní oblastní archiv Lovosice, Státní okresní archiv Louny, Archiv města Louny, *Pamětní kniha 1580–1588*, sygn. I A 2, s. 70, 72.

²⁷ Tamże, s. 122.

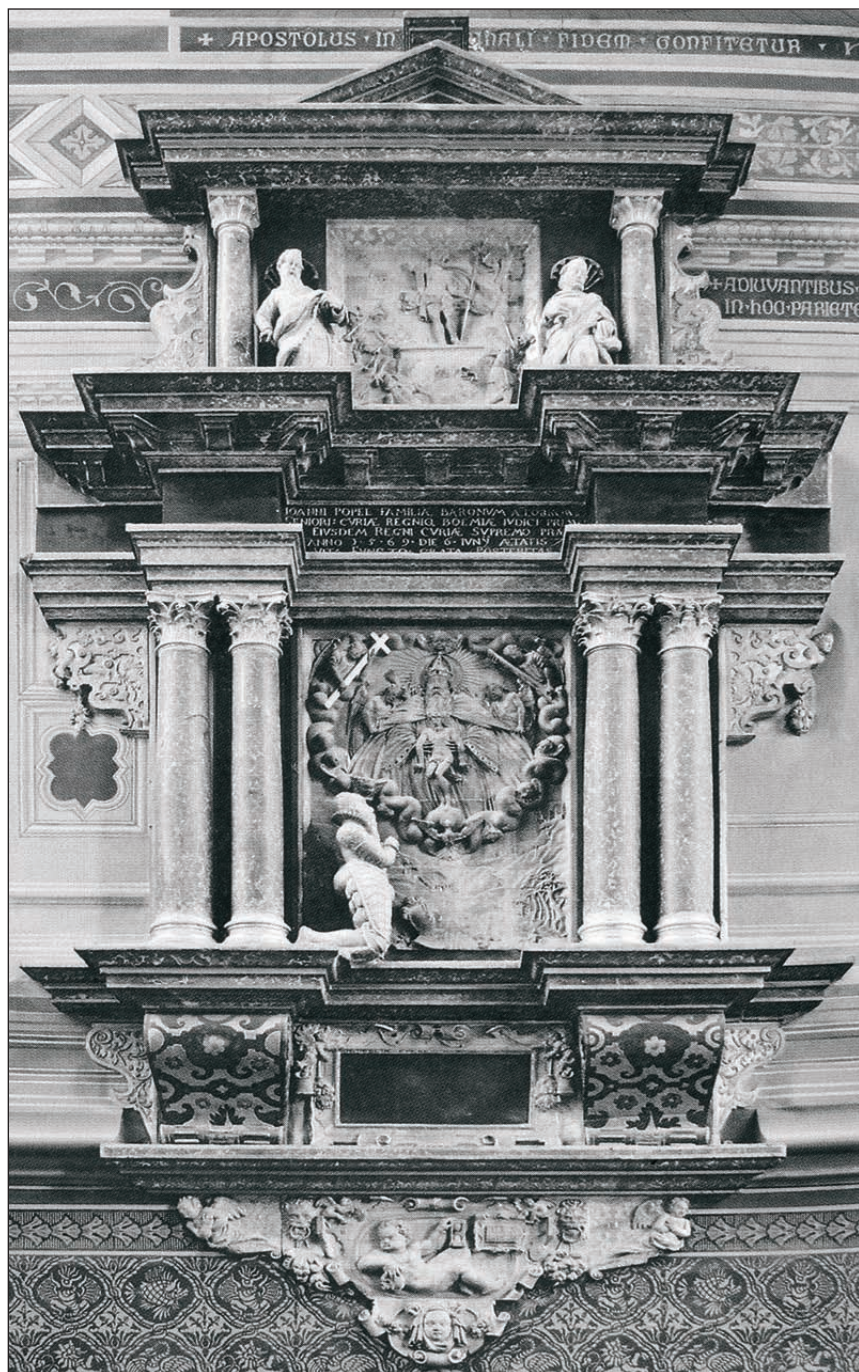
²⁸ Tamże, *Kšafty*, sygn. II S 1, dokument lužno włożony.

²⁹ Chodzi o największą darowiznę dla chóru literackiego, spośród wszystkich odnotowanych w XVI i na początku XVII wieku w louńskich testamentach; szczegółowo o tej problematyce M. Hrubá, *Bratrstva a cechy z pohledu měšťanských testamentů královských měst severozápadních Čech v předbělohorské době*, [w:] *Od středověkých bratrstev k moderním spolkům*, Documenta Pragensia 18, 2000, s. 27–49.

³⁰ Státní oblastní archiv Lovosice, Státní okresní archiv Louny, Archiv města Louny, *Registra příjmů a vydání obecního 1581–1594*, sygn. I E 17, s. 116.

³¹ Národní archiv Praha, I. oddělení, fond Stará manipulace, sygn. L 28/10, t. II.

Ryc. 1. Epitafium Jana Staršího z Lobkovic w kaplicy Martinickiej katedry św. Wita w Pradze
 Fig. 1. The epitaph of Jan Starší of Lobkovice in the Martinická chapel of St Vitus Cathedral in Prague

mieszkał w skromnych warunkach i był zadłużony, jednak jego szafa ujawnia, na miarę prowincjonalnego miasta, stosunkowo awangardowy gust. Chodził w żółtym kabacie do pasa z białymi rękawami, który mógł zastępować jeszcze którymś z dwóch białych kabatów, z czego jeden miał modną czerwoną podszewkę. Nosił również czerwone spodnie³². W chwili śmierci, u złotnika z miasta Žatec znajdowały się w czyszczeniu srebrne spinki Vincenta. Miał on też do spłacenia dług za aksamitny kapelusz³³.

Ciekawy jest, umieszczony na końcu inwentarza, spis gotowych już części nagrobka lobkowickiego, które były wydane po interwencji rodziny Lobkowiczów za pośrednictwem libochowickiego starosty, Jakuba Lhoty, siostrze Dorocie, dopiero 16 kwietnia 1587 roku³⁴. Można sobie wyobrazić, jak daleko posunęły się prace w chwili śmierci Vincenta, i jednocześnie ustalić jego bezpośrednie autorstwo poszczególnych części tego dzieła. Z pewnością można stwierdzić, że był autorem dwóch płaskorzeźb — ukazującej Zmartwychwstanie Chrystusa i centralnej, z wizerunkiem Świętej Trójcy.

W przypadku mistrza Vincenta Strašryby testament oraz inwentarz nie są jedynymi zachowanymi dokumentami. Z powodu zadłużeń i niedokończonych zleceń wkrótce po jego śmierci rozgorzały spory, które miasto starało się rozwiązać poprzez wyprzedaż jego majątku i przynajmniej częściowe zaspokojenie wierzycieli. Najpierw spłacono znaczących louńskich mieszczan. Jednakże Vincent, według sporządzonej po sprzedaży domu listy długów, które przekroczyły 1500 kgm³⁵, miał zobowiązania również w mieście Žatec, w Litomierzycach i Freiburgu. Kamieniołomowi w miejscowości Nedvědice, w pobliżu zamku Pernštejn, był winien 96 kop 36 groszy miśnieńskich za marmur. Kamieniarz wraz ze swoimi czeladnikami zapomniał też uściślić 7 kgm, należnych karczmarzowi z Jevíčka.

Bezpośrednio po wyprzedaży majątku Strašryby, do którego doszło w marcu 1585 roku, pojawiła się siostra Vincenta — Dorota z Wrocławia, która domagała się wydania spadku po bracie. Mieszkańcy Loun odmawiali jej w ciągu roku 1586 wielokrotnie, ponieważ nie było o niej wzmianki w testamencie kamieniarza, a przy tym nie była ona louńską mieszkanką³⁶. Jednakże Dorota nie chciała odstąpić od swoich roszczeń, ponieważ była przekonana, że wszystko (dom, jego wyposażenie, winnica, a przede wszystkim pracownia Vincenta) zostało sprzedane poniżej kosztów i że informacja louńskich rajców, dotycząca długów, jest nieprawdziwa. Zwróciła się bezpośrednio do czeskiej kancelarii cesarza. Pierwsza rekomendacja z tej instancji była taka, aby cały spór między Dorotą a miastem Louny został załagodzony porozumieniem. Mieszkańcy Loun nie stawili się na dwa pierwsze posiedzenia, usprawiedliwiając się później winobraniami. Ostatecznie wydali oświadczenie, które odpowiadało na skargę Doroty. Do spotkania doszło w końcu w mieście Žatec, 5 kwietnia 1588 roku. Już 6 kwietnia rozpatrujący spór urzędnicy, Fridrich Maš'ovský z Kolovrat i Adam starszy Štampach ze Štampachu, postawę miasta Louny ocenili niezbyt pochlebnie. Uznali, że majątek Strašryby sprzedano bez należytej wyceny, nie prowadzono nawet żadnej pisemnej dokumentacji, a na stawiane pytania jego przedstawiciele nie potrafili odpowiedzieć.

Spór nie został rozstrzygnięty, a jego dalszy przebieg dokumentuje korespondencja miasta Louny i Doroty z urzędnikami czeskiej kancelarii w Pradze. Dorota określiła sprawozdania mieszkańców Loun jako nieprawdziwe i ironiczne. W październiku 1593 roku, zatem ponad

³² O renesansowych trendach w modzie zob. L. Kybalová, *Dějiny odívání. Renesance*, Praha 1996.

³³ Te fakty dokumentuje testament Strašryby.

³⁴ Informacje o ich wydaniu zawarte są w wyżej wspomnianym spisie.

³⁵ Spis długów pod nazwą „Poznamenání zápisů v knihách města Louna což Vincent kameník dlužen byl” i „Vejtah práva založení na statek pozůstalý po Vincentovi Strašrybovi” zachował się w Národní archiv Praha, I. oddělení, fond Stará manipulace, sygn. L 28/10 sv. II.

³⁶ Obszerna korespondencja na temat tego sporu zawarta jest w tym samym zespole archiwalnym.

jedenaste lat po śmierci Vincenta, do całej sprawy ustosunkował się Sąd Apelacyjny, który zdecydował, że majątek ma być oddany Dorocie, zaś ona ma przyjąć również długi po bracie. Miasto Louny miało jednocześnie odpowiednio poświadczyć, jakie długi zostały już spłacone. Radni Loun odwołali się od tego i cała sprawa znów wróciła do przewodniczącego Sądu Apelacyjnego, w tym czasie Václava Budovca z Budova. Ten ustanowił dwóch komisarzy i ponownie przeprowadził dochodzenie w tej sprawie, co dokumentuje akt z kwietnia 1595 roku. Jak zakończyła się cała sprawa, nie wiadomo.

Jedynym sukcesem walki Doroty o spadek po bracie było prawdopodobnie uzyskanie lobkowickiego zamówienia, dzięki zdecydowanej interwencji najwyższego ochmistrza, Jiřího Popela z Lobkovic. Dorota zobowiązała się zrealizować je w wyżej wymienionym 1587 roku. Zapewne mieszkała w tym czasie w Pradze i zaczęła organizować dokończenie epitafium we współpracy z rodzinną pracownią we Wrocławiu. Jednak prace nad nagrobkiem przedłużały się. Trzeba było sprowadzić kamień, który był dostarczany za dużą kwotę z Pasova do Pragi. Pracę nad nagrobkiem skomplikowało jeszcze fatalne wystąpienie Jiřího Popela z Lobkovic przeciwko cesarzowi w sejmie i jego gwałtowny upadek. Wiosną 1594 roku został skazany na utratę gardła, czci i majątku. Później wyrok ten został złagodzony i przewidywał utratę czci, majątku i wygnanie³⁷. W związku z tym, że wraz z Jerzym skazany był również jego brat, nie było nikogo, kto by zapłacił za prace nad nagrobkiem Jana Staršího z Lobkovic. Dlatego już w czerwcu 1594 roku Dorota domagała się zwrotu wydatków na nagrobek ze skonfiskowanego mienia.

Ostatecznie nagrobek, do dziś zdobiący kaplicę Martinicką w katedrze św. Wita na Zamku Praskim, mimo nieprzychylnego losu został dokończony ponad dwanaście lat po śmierci mistrza Strašryby.

Vincenta można uważać za ideowego twórcę epitafium, jak również za autora dwóch centralnych płaskorzeźb. Epitafium to jest wyjątkowe w czeskiej kulturze. Przejawia charakterystyczne cechy rzeźby nie tylko śląskiej, ale i saskiej; jest zatem wybitnym dowodem artystycznych wpływów, które przenikały do przedbialogórkich Czech.

Historia Strašryby i jego siostry jest dokumentem życia ludzi, którzy swoją pracą przyczynili się do powstania przedmiotów, które zaliczamy dzisiaj do kultury kommemoratywnej. Lobowickie epitafium wyraźnie dowodzi, że przy interpretacji takich zabytków dobrze jest znać pochodzenie i tło ich powstania, co najczęściej nie jest możliwe wobec braku źródeł pisanych. Dlatego historia wrocławskiego kamieniarza, jego lobkowickiego epitafium i walki Doroty, której celem bardziej niż uzyskanie skromnego majątku po bracie była próba przejęcia jego zleceń, jest wyjątkowa i ważna.

Adres Autorki:
Doc. Michaela Hrubá, Ph.D.
Katedra historie
Filozofická fakulta
Univerzita J. E. Purkyně
České mládeže 360/8
400 96 Ústí nad Labem
Česká republika

³⁷ J. Janáček, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1987; tenże, *Ženy české renesance*, Praha 1977, s. 61–81, 137–156; V.V. Tomek, *Spiknutí Jiřího z Lobkovic*, „Časopis Českého muzea”, 27, 1853, s. 216–245; J. Svátek, *Žalářování Jiřího Popela z Lobkovic*, „Sborník historický”, 3, 1885, s. 321–328; F. Dvorský, *Sněmy české 8*, Praha 1895, s. 139–206.

ZA TU SUMU JEDEN KÁMEN HROBNÍK MRAMOROVEJ...
THE COMMISSIONS OF THE STONEMASON VINCENT STRAŠRYBA OF Breslau
IN THE SECOND HALF OF THE 16TH CENTURY

The article presents the stonemason Vincent Strašryba of Breslau (Wrocław), who in the second half of the 16th century settled in Bohemia, getting significant commissions. He specialized in epitaphs for the nobility. When he died of the plague in 1582 his relatives started a long legal tussle over the inheritance which involved estimating the value of his workshop and his commissions. Among the claimants were also his relations from Breslau, who tried to execute some of his unfinished commissions and probably used his contacts in Bohemia. Among Strašryba's best works of is the epitaph of Jan Starší of Lobkovice, surviving until today in St Vitus Cathedral in Prague. It is an evidence of the influence of Silesian and Saxon art on Bohemian renaissance sculpture.

Translated by
Izabela Szymańska